

Nr 243

Av herr von Friesen, angående anställningsformerna för de högre tjänstemännen hos de statliga tillsynsmyndigheterna.

Enligt SAAR (SFS nr 436/1948 jämte sedermera införda ändringar) tillämpas för statens tjänstemän olika anställningsformer, nämligen medelst fullmakt, konstitutorial eller förordnande. Förordnandetjänster kunna vara tillsatta för viss tid eller tills vidare. Det övervägande antalet statliga tjänster äro tillsatta genom fullmakt, varigenom tjänsteinnehavarna tillförsäkras den rättsligt skyddade ställning, som avses i regeringsformen § 36.

Statlig anställning genom förordnande, antingen på viss tid eller tills vidare, förekommer däremot såvitt framgår av bihanget till statsliggaren endast i begränsad omfattning, varvid förordnanden tills vidare i stort sett tillämpats blott för vissa högre departementstjänstemän, några tjänstemän hos JK och RÅ, för vissa speciella tjänster inom undervisningsväsendet och försvarsväsendet, samt slutligen inom de statliga tillsynsmyndigheterna: bankinspektionen, sparbanksinspektionen och försäkringsinspektionen.

Frågan huruvida en statstjänsteman, som tillsatts på förordnande, äger det rättsskydd, som avses i RF § 36, har blivit föremål för mycket olika uppfattningar, allt beroende på i vilken mån man lägger huvudvikten på den ända från grundlagens tillkomst år 1809 alltjämt kvarstående lydelsen av den åberopade paragrafen i RF eller man bygger sin uppfattning på de senare tillkomna avlöningsförfattningarna.

Inom den förvaltningsrättsliga litteraturen på området har ansetts kunna konstateras, att de förordnade tjänstemännens rättsliga ställning är svagare än vad som är fallet med de med fullmakt utrustade. Å andra sidan har uttalats, att linjerna härutinnan icke alltid varit klara samt att man velat antaga, att ett förordnande såsom sådant medför en trygghet i anställningen, från vilken undantag måste uttryckligen stadgas, om frihet att entlediga skall föreligga. Här har även uttryckligen erinrats om att frågan aldrig ställts på sin spets.

I detta sammanhang har jag ansett mig böra bortse från de åsyftade högre departementstjänstemännen, vilka intaga en särställning på grund av arten av deras speciella tjänster. Likaså bortses från tjänsterna hos JK och RÅ, vilkas innehavare liksom departementstjänstemännen hava andra tjänster att falla tillbaka på — vilka senare äro fullmaktstjänster. Slutligen bortses från tjänsterna inom undervisnings- och försvarsväsendet, enär dessa icke ha relevans ur de synpunkter, som äro aktuella för denna motion.

Vad däremot angår tjänsterna inom de tre nämnda tillsynsmyndigheterna bör till att börja med erinras om att de med deras verksamhet förenade administrationskostnaderna helt bestridas av de olika penninginstitut, vilka äro underkastade den av respektive ämbetsverk utövade tillsynen. Detta har medfört att riksdagen i regel endast formellt tagit befattning med de anslagsfrågor, som vid riksstatsens fastställande berört de tre ifrågavarande myndigheterna. I anledning härav synes Kungl. Maj:t ha ansett sig kunna i fråga om de tre tillsynsmyndigheterna handlägga förekommande frågor, såsom lönegradsplacering m. m., med större obundenhet i förhållande till riksdagen än som eljest gäller i frågor rörande statsförvaltningen.

Huruvida de här angivna förhållandena utgöra orsaken till att flera av de högre tjänsterna inom tillsynsmyndigheterna tillsatts på förordnande och icke genom fullmakt har icke kunnat fastställas. I varje fall synas enhetliga regler på detta område icke ha blivit tillämpade så till vida som några av de högre befattningshavarna i försäkringsinspektionen hava fullmakt å sina tjänster, under det att tvenne ytterligare tjänster i detta ämbetsverk liksom samtliga högre tjänstemän i bankinspektionen och sparbanksinspektionen blivit tillsatta på förordnande. Redan denna inadvertens torde kräva att de tillsättningsformer, som här tillämpats, bli föremål för en översyn.

Här tillkommer emellertid som ytterligare och avgörande skäl för en sådan översyn det viktiga kravet att särskilt de ledande tjänstemännen hos de statliga tillsynsmyndigheterna tillförsäkras en sådan tryggad anställningsform, som får anses vara av stort intresse icke blott för tjänstemännen själva, utan — och framför allt — för den offentliga tillsyn, varmed dessa tjänstemän äro sysselsatta. En sådan trygghet i anställningen kan emellertid icke anses föreligga så länge tjänstemännen förbli tillsatta enbart genom förordnande. Fastmer framträder med styrka det kravet att särskilt för dessa tjänstemän tillämpas den anställningsform, som eljest allmänt förekommer inom statsförvaltningen.

Under åberopande av vad som sålunda anförts föreslås,

att frågan om anställningsformerna för de högre tjänstemännen hos de statliga tillsynsmyndigheterna måtte bli föremål för utredning samt att utredningens resultat snarast föreläggas riksdagen.

Stockholm den 27 januari 1959

Bertil von Friesen